որոնք չափազանց գեղեցիկ են և այնպիսի քնքուշ դէմք ունեն, որ կարծես ամենահզօրացեղ մարդկերանց մեծացրած լինեն:

Փոքր-Ասիայի սովալլուկներին օգնող կենտրոնական մասնաժողովի անդամները, որոնք կանոնաւոր յարաբերութիւններ չունեն Թիւրքաց Հայաստանի գլխաւոր կէտերի հետ, որովհետև սրանք կատարեալ պաշարված դրութեան մէջ են, կարծում էին, որ Հայաստանի մէջ սովը վերջացած է: Այդ պատճառով նրանք դադարեցին նուիրատուութիւններ հաւաքել և օգնութիւն հասցնել սովեալներին: Յանկարծ Հայաստանի խորքերում սկսած երեխաների տխուր ճանապարհորդութիւնը նրանց զգալ տուեց, որ սովը դեռ ևս տիրապետում է Հայաստանի մէջ: Ներսէս պատրիարքը և մասնաժողովի անդամները ամեն կողմ գրեցին, աղաչելով օգնութիւն հասցնել և արագ օգնութիւն հասցնելու համար տեղացի բանկիրներից 35,000 Թիւրքաց լիրա փոխ առան, որ ռուսաց փողերով 350,000 րուբլու է հաւասարվում: Տարաբաղդաբար սովի հետ Հայաստանի մէջ տարափոխիկ հիւանդութիւններ են տարածված:

Եթէ Թիւրքաց կառավարութեան գործադրած միջոցները, Հայաստանի մէջ տիրապետող սովի մասին եղած խօսակցութիւնները լռեցնելու համար, սառեցրին հասարակութեան եռանդը սովալլուկներին օգնելու համար, այս սառնութեանը նպաստեցին նոյնպէս Էրզրումի ռուսաց գլխաւոր հիւպատոսի հանգստացնող զեկուցումները: Հիւպատոսը անդադար կրկնում էր, որ Հայաստանի մէջ սովը վերջացած է և որ այնտեղ ամեն բան լաւ է գնում: Ի նկատի առնելով այն հաւատարմութիւնը, որ ունեն տեղացի հայերը դէպի Ռուսաստանը և նրա ներկայացուցիչները, ձեզ համար հեշտ կը լինի երևակայել, թէ ինչպիսի ծանր հարուած տուեց հայերի սրտերին ռուսաց գլխաւոր հիւպատոսի անհասկանալի գործունէութիւնը: Այս հանգամանքը շատ նպաստող է ռուսների եւրոպական թշնամիներին, որոնք իրանց թղթակիցների բերանով կը յայտնեն, որ ռուսաց և Թիւրքաց պաշտօնակատարները միացել են Փոքր-Ասիայի քրիստոնեաներին վնասելու համար:

Հայաստանից այստեղ հասած լուրերից երևում է, որ ռուսաց ներկայացուցիչները Էրզրումի, Դիարբէքիրի և Ալեպպօյի մէջ չը կարողացան քրիստոնեաների համակրութիւնը գրաւել, մինչդեռ այդ կողմից նրանք ամենանպաստող պայմաններով են շրջապատված: Դժուար է երևակայել մի բան, որ աւելի մեծ լինի այն հեղինակութիւնից և ժողովրդականութիւնից, որ վայելում է ռուսաց անունը ամբողջ Թիւրքաց Հայաստանի մէջ. գրեթէ բոլոր ազգային հայ ուսումնարաններում իւրաքանչիւր շաբաթ երգվում է ռուսաց հիմնը:

Հայերի դէպի Ռուսաստանը ունեցած համակրութեան մի այլ ապացոյց կարող լինել և այն ցոյցը, որ արին հայերը անցեալ տարի Դիարբէքիրի մէջ, երբ ռուսաց հիւպատոսը մտնում էր այդ քաղաքը: Նրան թագաւորական ընդունելութիւն արին: Ամբողջ միլլէթի առաջնորդը ազգաբնակութեան հետ հոգևոր երգեր երգելով և զգեստաւորված եկեղեցականներով քաղաքից 10 վերստ առաջ գնաց հիւպատոսին դիմաւորելու համար:

Այժմ այդ պատիւների նոյն հերոսները բոլորովին ուրիշ կերպ են ընդունվում քրիստոնեաներից: Այս ցաւալի երևոյթի պատճառը այն է, որ ռուսաց ներկայացուցիչները չեն իրացրել այն դերի իսկական նշանակութիւնը, որ նրանք պէտք է կատարեն Հայաստանի մէջ, իսկ այդ դերը Բերլինի կոնգրէսից յետոյ բոլորովին այլ քաղաքական նշանակութիւն ստացաւ, քան թէ առաջ: Ռուսաց ներկայացուցիչները մինչև այժմ այնպէս են վերաբերվում իրանց պաշտօնին, կարծես նրանք նշանակված են Հայաստանի մէջ մի քանի ռուսահպատակ առևտրականների շահերը պաշտպանելու համար:

Նրանք չեն հոգում բաւականութիւն տալ այն քաղաքական պայմաններին, որոնցով այժմ շրջապատված են հայերը իրենց սեփական Հայաստանի մէջ:

Այս փաստերը ի նկատի ունենալով, ազգով հայ գնդապետ Կամսարականին Վանի մէջ հիւպատոս նշանակելը մի բաղդաւոր միտք է:

ԱՄԵՐԻԿԱ

Լրագիրներին Նիւ-Եօրկից գրում են հետևեալը:

Ամերիկացիների բոլոր ուշադրութիւնը ներկայումս բացառապէս երկու առարկաների վրա է դարձրած: Որտեղ էլ գնաք, մասնաւոր տուն, թէ հասարակական ժողով ամեն տեղ կը լսէք խօսակցութիւններ բժիշկ Տանների և հունձքի մասին: Ամենից շատ խօսում են բժիշկ Տանների, այսինքն այն մարդու մասին, որ առաջարկեց քառասուն օր ծոմ պահել: Հասարակութեան մեծամասնութիւնը առաջ անուշադիր եղաւ դէպի նա, նրա առաջարկութեան մէջ շարլատանութիւն նկատելով: Երբը Տանները հաւատացնում է, որ այդ փորձը սկսել է գիտութեանը ծառայելու համար, որպէս զի կարողանայ ապացուցանել, թէ որքան կերակրող նիւթ կայ ջրի մէջ և միւս կողմից, որ մարդու կազմուածքի մէջ ժամանակակից գիտութեանը անյայտ մի ոյժ կայ, որ կարող է պահպանել մարդու կեանքը առանց կերակուրի:

Իր հայրենի նահանգի բժիշկ լինելով, Տաններ վաղուց աշխատում էր քարոզել իր գաղափարը և չէր ծածկում իր համոզմունքը Ամերիկայի գիտնական և յայտնի բժիշկներից: Հասկանալի է, որ նահանգական բժշկի բառացի յայտնութիւնները անուշադիր էին մնում, այնպէս որ Տաններ առաջարկեց իր գիւտը իր վրա փորձել: Միակ բանը, որ պահանջել էր Տաններ իր հակառակորդից, խիստ բժշկական հսկողութիւնն էր, որպէս զի ծոմից յետոյ Տաններին ոչոք չը կասկածէ. և ահա 24 օր է ինչ Տաններ պահում է իր ծոմը և բժիշկները ամենայն խստութեամբ հսկում են նրա վրա: Նրա մօտ, փոփոխվելով, անընդհատ գտնվում են երեք բժիշկներ և մի լրագրի թղթակից:

Ամենից շատ վնասեց Տաններին այն հանգամանքը, որ առաջին 17 օրվայ ծոմապահութիւնից յետոյ իր մարմնի ծանրութիւնից պակասեց 24 ֆունտ, իսկ հետևեալ օրերը աւելացաւ 5 ֆունտ: Երբը Տաններ հաւատացնում էր, որ ծանրութիւնը աւելացաւ խմած ջրի պատճառով, որ այս իրողութիւնը յայտնի է իրան նախկին փորձերից և որ ծանրութիւնը նորից կը պակասի, որովհետև խմած ջուրը չէ կարող ծոմապահութեան պատճառած կորուստը վարձատրել: Տանների խօսքը արդարացաւ. նրա ծանրութիւնը հետևեալ օրերը նորից պակասեց: Ծոմապահութեան 13-դ օրը նկատվեցաւ, որ ծոմապահի բարձրութիւնը մի դիւյմով պակասեց:

Բժշկի կեանքի միակերպութիւնը ընդհատում էին այցելուները, որոնք չափազանց ձանձրացնում էին Տաններին իրանց հարց և փորձերով: Բժիշկը հանգստանում էր այն ժամանակ, երբ այցելուներից մէկը սկսում էր դաշնամուրի վրա ածել:

Տաններ սկզբից անդադար կռւում էր հսկող բժիշկների հետ, որովհետև նկատում էր, որ նրանք իր փորձին կասկածանքով և անուշադիր էին վերաբերվում և կարծում էր, որ այդպիսով աշխատում են չը հաւատալ իր ծոմապահութեան հետևանքներին: Օրվայ մեծ մասը Տաններ քնում էր, լրագիրներ և հեռագիրներ էր կարդում, իսկ առաւօտները իր պահապան բժիշկների ուղեկցութեամբ զբօսնում էր ձիով: Ամենքը սկսեցին ուշադրութիւն դարձնել Տանների վրա, իսկ նրա եղբայրակից բժիշկները հարցրին նրանից, թէ ինչ պէտք է անել նրա մարմնի հետ, եթէ նա մեռնի: Տաններ պատասխանեց, որ նա հաւատացած է, թէ կապրի 40 օր առանց կերակուրի, բայց եթէ նրա յոյսը չարդարանան, այն դէպքում իր մարմինը տալ բժշկներին, որպէս զի նա կարողանայ ծառայել Տանների սիրած գիտութեանը:

Երբը Տաններ հոգում էր նրա մասին, թէ 40 օրից յետոյ ինչպիսի կերակուր ընդունէ, և նա այն եզրակացութեանը հասաւ, որ ամենայարմարը ձմերուկն է: Զարմանալի է, որ Տաններ երբէք կերակուրներ չէր ցանկանում, այլ զանազան մրգեր: Հեռագիրը հաղորդեց, որ Տաններ աջողութեամբ վերջացրեց 40 օրվայ իր ծոմապահութիւնը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքից յուլիսի 26-ից գրում են հետևեալը:

Դեռ ևս չէ ստացվել Բ. Դրան պատասխանը պետութիւնների միաձայն պահանջին, բայց նայելով Թիւրքաց գօրքերի տեղափոխութեանը Յունաստանին զիջած նահանգների սահմանների վրա, կարելի է ենթադրել որ պատասխանը բացասական կը լինի: Երևի այս ենթադրութիւնն է պատճառ, որ յունական կառավարութիւնը սկսում է դուրս գալ իր անտարբեր դրութիւնից:

Բացի այն, որ Յունաստանին զիջած նահանգների մահմետական բնակիչները ընդունվում են յունական կամաւոր գօրքերի մէջ, զինուորական մինիստրը հրամայեց զինուորել այն բոլոր երիտասարդ յոյներին, որոնք արդէն հասել են 21 տարեկան հասակին: Այդ երիտասարդների թիւը 15,000-ի է հասնում: Երբ կը գումարվի յունական պարլամենտը, կառավարութիւնը 30000 պատրաստ զօրք կունենայ և համարձակ կարող է կռիւ սկսել Թիւրքերի հետ: Զանազան տեղերից հաղորդում են, որ յոյները ամեն օր կամաւորներ են գրվում և որ նրանց թիւը շուտով 6000 կը հասնի:

Եանինայից գրում են հետևեալը: Յուլիսի 4-ին տեղացի քրիստոնեաները և մահմետականները անհամբերութեամբ սպասում էին Բ. Դրանը պետութիւնների գրութեան յանձնելու հեռագրին, բայց մինչև օրվայ վերջը ոչինչ լուր չը ստացվեցաւ: Միւս օրը Թիւրքերի մէջ մի առանձին շարժում և անհանգստութիւն էր նկատվում, բայց ոչոք չէր համարձակվում դրա պատճառը հարցնել, որովհետև դեռ յուլիսի 3-ից յայտնված էր, որ պատերազմական դրութեան օրէնքները արդէն ոյժ են ստացել և գործադրվելու են Էպիրոսի բոլոր քաղաքներում: Թիւրքերի անհանգստութիւնից երևում էր, որ Կ. Պօլսից վատ լուրեր են ստացել: Եանինայի մէջ բնակվող անուանի ալբանցիները հրաման են ստացել ալբանցիներին ոտքի կանգնեցնելու համար: Մահմետական բոլոր բնակիչներին Թիւրքաց կառավարութիւնը պատերազմական պաշարներ և Հէնրի-Մարտինի ձևի հրացաններ է բաժանել: Այժմ անկասկածելի է, որ ալբանական շարժումը և մահմետականների ապստամբութիւնը քրիստոնեաների դէմ Թիւրքաց կառավարութիւնից է թելադրվում: Մի քանի օր սրանից առաջ հասաւ այստեղ սուլթանի ադիւտանտը մահմետականներին քրիստոնեաների դէմ գրգռելու համար: Կառավարութեան բռնած այս ընթացքի հետևանքը այն եղաւ, որ մահմետականները սպառնում են քրիստոնեաներին կողոպտել նրանց, այրել քաղաքը և շրջակայ գիւղերը և քրիստոնեաների ընդհանուր կոտորած անել: Օգորմելի անզէն քրիստոնեաները անդադար երկիւղի մէջ են: Նրանց յոյսը եւրոպական և յունական կառավարութիւնների վրա է: Աւազակները Զագորի մէջ անպատիժ կողոպտում են ամբողջ գիւղեր: Եանինայի մէջ քրիստոնեաները չեն քնում, վախենալով գիշերը զոհվել Թիւրքաց մոլեռանդութեանը:

Արտայից ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ այնտեղ էլ քրիստոնեաների դրութիւնը անտանելի է: Պրեվեզայի մէջ գտնվում է Եանինայի զինուորական և քաղաքային նահանգապետը, որ իւրաքանչիւր օր հրաւիրում է անուանի Թիւրքերին և խորհուրդ է կազմում: Թէ Պրեվեզան և թէ Արտայի ամբողջ սահմանագիծը շտապում են ամրացնել, որպէս զի դժուարացնեն յոյների յարձակումը: Արտայի Թիւրքաց ապստամբութեան մասնաժողովը բացարձակ գործում է և Թիւրքերի առածներից երևում է, որ քրիստոնեաների կոտորածը անհրաժեշտ է, որովհետև Թիւրքերը Բերլինի կոնֆերենցիայի վճռից յետոյ չափազանց յուսահատված են: Թիւրքաց կառավարութիւնը լուր է տարածել Արտայի մէջ, որ շուտով այնտեղ հասնելու են 30,000 զինուորված ալբանցիներ, բայց այդ լուրը սխալ է և տարածված է տեղացի Թիւրքերին ապստամբեցնելու նպատակով:

‹ՄՇԱԿԻ› ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 օգոստոսի: Բարձրագոյն հրամայված է. Բարձրագոյն Կարգադրող մասնաժողովը փակել և նրա գործերը ներքին գործերի մինիստրութեանը յանձնել, 2) Երրորդ բաժինը ոչնչացնել և յանձնել նրան ներքին գործերի մինիստրութեանը: Մակով ստացաւ դէյստվիտելնի տայնի սովետնիկի աստիճան և նշանակվեցաւ փօստային և հեռագրական մինիստր և օտար դաւանութիւնների դեպարտամենտների գլխաւոր: Մինիստրների մասնաժողովի գործերի կառավարիչ տայնի սովետնիկ Կախանով ստացաւ դէյստվիտելնի տայնի սովետնիկի աստիճան և նշանակվեցաւ ներքին գործերի մինիստրի օգնական: Ներքին գործերի մինիստրի օգնական Մարտինով արձակված է պաշտօնից և սենատի անդամ է նշանակված:

ՇԱՆԽԱՅ, 7 օգոստոսի: Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ Չունգ-խոու վերջնականապէս արձակված է կալանաւորութենից:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 օգոստոսի: Այսօր Ցզենգ և Եանիգավրա դեսպանները Ցարսկոյ Սելօյի մէջ ներկայացան Թագաւոր Կայսրին հանդիսաւոր տեսութեան ժամանակ: Պեկինի ռուսաց դեսպանը հեռագրում է Գիրսին, որ չը վերջացած գործերի վճիռներ այստեղ կատարված են բաւականացուցիչ կերպով: Չօնխոու Ցզենգի զեկուցման համեմատ արձակված է բանտից:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 օգոստոսի: „Голосъ" լրագրին Կ. Պօլսից գրում են. Ասում են, Գուսարների լէյբ-գվարդիայի գունդի ռուսաց նախկին գնդապետ, Դաղստանի բնակիչ Մահմէդ-փաշա կը փոխարինէ Ռումելիայի մէջ միլիցիայի հրամանատար Շրեկերին: Պատրիարք Ներսէսը օրերումս Բույիւկ-Դէրէյի մէջ հանգուցեալ Թագուհու երկրորդ հոգեհանգիստը կատարեց: Ներկայ էին ռուսաց դեսպան Նովիկով իր ամուսնու հետ և դեսպանատան բոլոր ծառայողները: Դեսպանի շնորհակալութեանը Ներսէս պատասխանեց. «Նախախնամութիւնը աւելի լաւ չէր կարող վարձատրել հայ ազգին, քան թէ կոմս Լօրիս-Մելիքօվին բարձրացնելով այն հայերի առաջնորդ, որոնք իրանց կեանքը նուիրում են ռուսաց Թագաւորի ծառայութեանը:»

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ